

CETATEA DACO-GETICĂ DE LA BRĂHĂȘEȘTI (JUD. GALAȚI)

CONTRIBUȚII LA ISTORIA DACILOR DIN SUDUL MOLDOVEI

După sondajele arheologice făcute de C. Solomon¹, în 1929, la „Cetățuia” situată în capul dealului dintre Craioveni și Cosițeni², comuna Brăhășești, județul Galați, s-a emis ipoteza existenței unei cetăți, cu caracter temporar, construită de Ștefan cel Mare la începutul campaniei din 1476³, admisă de unii cercetători ai epocii lui Ștefan cel Mare. Astfel, colectivul de cercetări arheologice al șantierului Poiana-Tecuci, cu ocazia unor cercetări de suprafață făcute în împrejurimile acestei localități, admite că identificarea făcută de C. Solomon este plauzibilă⁴. I. Focșăneanu și Gh. Diaconu admit construirea unei tabere întărite în valea Berheciului⁵, iar Mircea D. Matei socotește că în valea Berheciului „a existat o altă cetate de pământ, de felul celei de la Birlad, cele două cetăți fiind contemporane”⁶. Tratatul de istorie a României pomeneste de tabăra din valea Berheciului⁷, iar R. Rosetti o socotește „adunare”, deși în altă ocazie crede că ipoteza ar putea fi „plauzibilă”, dar ea nu este dovedită de nici un document⁸. Alți istorici ca N. Iorga, C. C. Giurescu și V. Vătășianu⁹ au manifestat rezerve, iar N. Grigoraș afirmă că argumentele lui C. Solomon nu sînt convingătoare, cetatea fiind „mult mai veche”¹⁰. La această diversitate de păreri adăugăm și precizarea lui C. Solomon că în timpul săpăturilor, au fost găsite, „în partea de nord-vest a incintei într-un mare număr, cioburi de vase antice (getice și grecești)”¹¹.

¹ Constantin Solomon, *Cetățuia din valea Berheciului*, în *BCMI*, XXII, 59, 1929, p. 34—39.

² *Marele dicționar geografic al României*, II, București, 1899, p. 351.

³ C. Solomon, *op. cit.*, p. 38.

⁴ Șantierul Poiana, în *SCIV*, III, 1952, p. 214.

⁵ I. Focșăneanu, Gh. Diaconu, *Bazele puterii militare a lui Ștefan cel Mare*, în *Studii cu privire la Ștefan cel Mare*, Edit. Academiei, 1956, p. 133.

⁶ Mircea D. Matei, *Date noi în legătură cu cetatea de pământ de la Birlad*, în *SCIV*, X, 1, 1959, p. 129; M. D. Matei și L. Chițescu, *Некоторые исторические выводы археологического исследования земляной крепости в Бирладе*,

în *Dacia*, N.S., VII, 1963, p. 456.; M. D. Matei, L. Chițescu, *Nouvelles données du problème de l'apparition des fortifications des villes moldaves au Moyen Age*, în *Dacia*, N.S., XI, 1967, p. 322, n. 9.

⁷ B. Cîmpina și M. Berza, în *Istoria României*, II; Edit. Academiei, p. 520.

⁸ R. Rosetti, *Istoria artei militare a românilor*, București, 1947, p. 239, n.1.

⁹ V. Vătășianu, *Istoria artei feudale în țările române*, I, Edit. Academiei, 1959, p. 711.

¹⁰ N. Grigoraș, *Vechea cetăție moldovenească, originea lor*, Iași, 1946, p. 2.

¹¹ C. Solomon, *op. cit.*, p. 35.

C. Solomon își sprijină ipoteza pe două argumente: o spadă găsită, după relatarea posesorului ei de atunci, pe „cetățuie”, „cu vreo trei zeci de ani în urmă” (față de 1929, data executării sondajelor) și scrisoarea lui Ștefan cel Mare din 11 iunie 1476, dată în valea Berheciului, și prin care mulțumește brașovenilor pentru veștile trimise rugându-i să-i trimită, în continuare, știri „omnibus partibus” și să nu admită trimiteri de grâu și alte produse alimentare în Țara Românească¹².

Nu contestăm discuția făcută de C. Solomon în legătură cu proveniența și datarea sabiei, dar trebuie să subliniem faptul că ea singură nu poate documenta existența unei tabere militare, care după aprecierea sa ar fi durat o lună de zile¹³, deoarece în timpul sondajelor făcute în 1929, ca și în periegeza efectuată de noi, nu s-a găsit nici un fragment de ceramică feudală, ci numai resturi de ceramică dacică.

Referindu-se la cel de-al doilea argument, scrisoarea din 11 iunie 1476, socotim că el nu poate fi luat în considerare, deoarece Ștefan cel Mare nu amintește existența unui „campo”, a unei tabere așa cum se întâmplă în scrisoarea din 5 iunie 1476, adresată tot brașovenilor din Birlad, unde într-adevăr Ștefan a construit o cetate de pământ¹⁴. Veștile aduse de la brașoveni l-au aflat pe Ștefan cel Mare undeva pe valea Berheciului, în orice caz sigur la nord de linia Birlad—Priponești—Gohor—Corcioveni, deoarece nu avea nici o rațiune mărșăluirea pe această direcție spre bazinul inferior al văii Siretului, pentru ca de aici să se retragă spre Bacău și Roman. Este mult mai logic să credem că Ștefan cel Mare a traversat valea Berheciului prin partea ei centrală sau chiar nordică pentru a ieși la Adjud sau Bacău, puncte principale pe cele două drumuri transilvane, drumul Brașovului și drumul Ghimeșului, pentru a se întâlni cu armata lui Matei Corvin.

De altfel, nici unul din documentele contemporane campaniei din 1476 nu dovedesc staționarea lui Ștefan cel Mare în valea Berheciului, pe o perioadă mai lungă „aproape o lună”, în care timp el să fi construit cetatea de pământ. Aceeași este situația și cu cetatea de pământ de la Birlad, care cu siguranță n-a fost ridicată în perioada 22 mai—6 iunie, când Ștefan cel Mare era la Iași¹⁵, ci cu mult înainte, ea datînd poate din timpul campaniei anterioare, 1475. Din diferite descrieri ale campaniei lui Mahomed al II-lea, făcute de martori oculari ca Angiolello și Seadeddin, se poate observa că Ștefan, cel puțin după ce își dă seama că nu va primi ajutor de la Matei Corvin (și aceasta coincide, se pare, cu intrarea turcilor în Moldova)¹⁶ n-a mai intenționat să organizeze o rezistență în Moldova de Jos, ci a adoptat tactica distrugerii tuturor surselor de aprovizionare, retrăgîndu-se spre Valea Albă, „Entrassimo per il pase — notează Angiolello — dove trovavamo tutte le ville et luochi abbsendonate et le campagne abrugiate”¹⁷. Referirile lui Balthasar de Piscia, cu privire la construirea unei

¹² Ioan Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, București, 1913, II, p. 340—341, CLI.

¹³ C. Solomon, *op. cit.*, p. 38.

¹⁴ M. D. Matei, *op. cit.*, p. 116—134; M. D. Matei și L. Chițescu, *op. cit.*, p. 439—465.

¹⁵ I. Bogdan, *op. cit.*, I, București, 1913, p. 208—209.

¹⁶ N. Iorga, *Istoria lui Ștefan cel Mare*, București, 1904, p. 173.

¹⁷ Donado da Lezze, *Historia turchesca (1300—1514)*, ed. I. Ursu, București, 1909, p. 88. Informații asemănătoare și la Seadeddin: „L'armée marcha pendant plusieurs jours sans savoir où elle alloit, sans trouver de vivres et sans pouvoir dormir n'ayant pas d'autres matelas que la terre et d'autres coussins que des pierres pour se reposer”; I. Ursu, *Ștefan cel Mare și turcii*, București, 1914, p. 198—199.

cetăți la Dunăre, unde Ștefan „a mers cu 40 000 de soldați”¹⁸, sînt inexacte, căci, așa cum s-a arătat¹⁹, informațiile date nu rezistă criticii istorice.

Turcii au intrat în Moldova, venind dinspre Brăila, și argumentele lui R. Rosetti²⁰ ni se par convingătoare, pe la sfîrșitul lunii iunie sau începutul lui iulie²¹, înaintînd pe valea Siretului spre Suceava, astfel că ridicarea unei cetăți de pămînt la confluența văilor Berheciului și Zeletinului este lipsită de orice rațiune strategică.

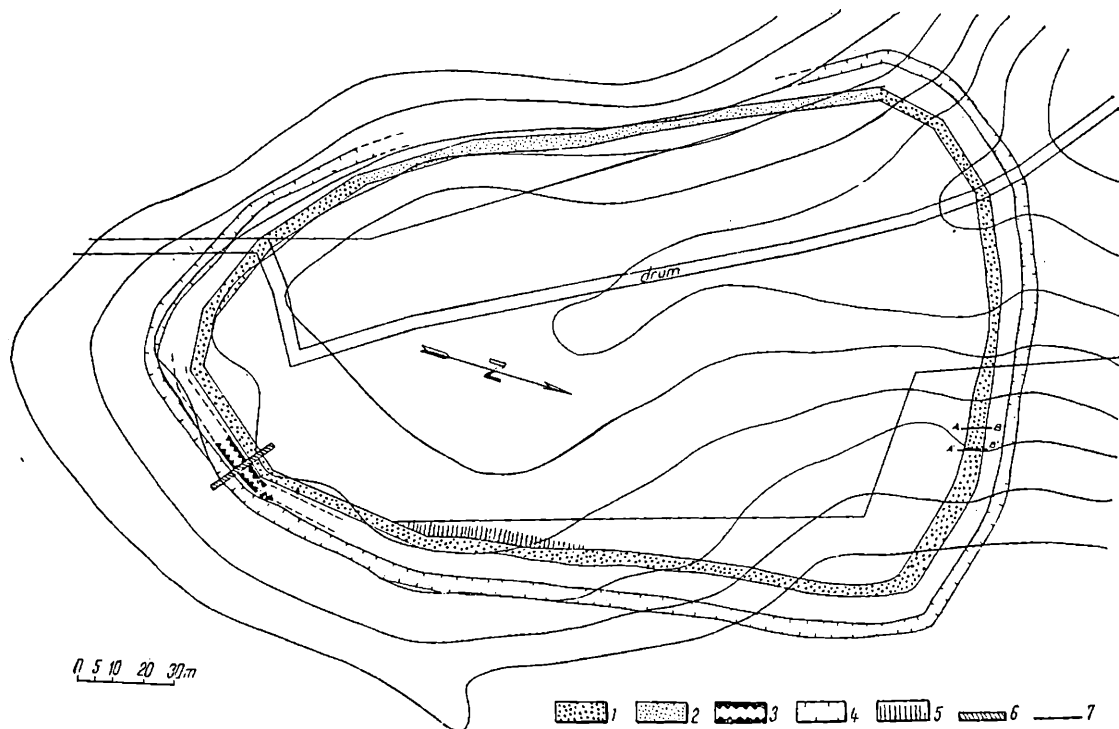


Fig. 1. — Planul cetății de pămînt de la Brăhășești: 1, zona palisadei cu lipitură calcinată; 2, zona palisadei cu lipitură necalcinată; 3, șanțul I; 4, șanțul II; 5, urma argilei verzii în arătură; 6, secțiunea I — 1967; 7, locul profilelor de pe latura nordică.

Cu ocazia unei cercetări făcute la începutul lunii octombrie 1967, am găsit un mare număr de fragmente ceramice din epoca dacică (Latène II), și nu am observat nici o dovadă materială din secolul al XV-lea. Cercetarea noastră, din întîmplare, a fost efectuată într-un moment cînd se executau lucrări de terasare cu plugul, pe dealul unde este situată cetatea. Cu un an mai înainte, în 1966, cetatea a mai fost arată la o adîncime de 0,60 m, iar în 1967, în perioada cînd efectuam noi cercetarea, se distrugea aproape complet latura de est. Făcînd intervențiile necesare, pentru sistarea acestei acțiuni, am revenit, tot în perioada respectivă, pentru a face un sondaj la sistemul de apărare, într-o porțiune care nu fusese deranjată.

¹⁸ C. Esarcu, *Documente istorice descoperite în arhivele Italic*, București, 1878, p. 85.

¹⁹ I. Ursu, *Ștefan cel Mare*, București, 1925, p. 129.

²⁰ R. Rosetti, *op. cit.*, p. 238 n. 8.

²¹ I. Ursu, *op. cit.* p. 129; R. Rosetti, *op. cit.*, p. 239.

Cetatea de la Brăhășești este situată pe terasa mijlocie de la confluența Zeletinului cu Berheciul, în partea de sud a dealului pe care sînt situate satele Cosițeni și Corcioveni. Valea Berheciului pe aval este cu mult mai deschisă, creînd pentru cetate o perspectivă pînă aproape de confluența acesteia cu valea Birladului. În prezent, podul terasei este înconjurat de o fișie de lipitură calcinată la roșu, a cărei lățime variază între 2 și 4 m, iar grosimea între 0,60—0,90 m. Aceasta reprezintă urma fostei palisade construită din pari de lemn și pămînt amestecat cu paie și distrusă printr-un puternic incendiu. În plan cetatea prezintă o formă neregulată aproape elipsoidală (fig. 1).

După observațiile de la suprafață, mai ales în urma arăturii s-a constatat că centura palisadei n-a fost incendiată decît pe laturile de nord, est și sud, latura vestică neprezentînd urme de arsură. În prezent, această din urmă latură este distrusă prin terasările pentru vie începute din anul 1965, iar celelalte trei, distruse ulterior, cu excepția unei porțiuni pe latura de sud-est. Cantitatea de moloz de-a lungul fostei palisade este neuniformă. Acest lucru se poate vedea pe latura de nord-est care se găsește pe versantul înclinat ce făcea accesul la palisadă mai ușor, din partea unor asediatori. Prin urmare, acolo unde terenul nu oferea condiții naturale optime de apărare s-a procedat la o supradimensionare a palisadei. În zona unde s-a executat sondajul nostru zidul trecea pe la fruntea terasei; atragem atenția însă că zidul la care ne referim nu urmează întotdeauna această formă a terenului.

Sondajul nostru a constatat dintr-un șanț de $22,50 \times 2$ m, trasat perpendicular pe latura de sud-est a cetății. Capătul de nord al secțiunii a pătruns cu cîțiva metri în incinta cetății, iar cel de sud, prelungindu-se dincolo de șanțul de apărare exterior, care se observă la suprafața terenului ca o bandă mai închisă, paralelă cu palisada.

Conform observațiilor prilejuite de executarea secțiunii noastre, sistemul de fortificație se prezintă astfel: în interiorul incintei, lîngă palisadă s-a observat în profil o lentilă de argilă îngropată, în continuarea căreia se află o zonă de moloz roșu, reprezentînd urmele palisadei; în sfîrșit, în exteriorul palisadei sînt amplasate cele două șanțuri de apărare.

Structura masei molozului, ca și a celorlalte elemente componente ale sistemului de fortificație sînt singurele mijloace care ne pot ajuta la înțelegerea tehnicii de construcție a cetății.

În interiorul cetății am constatat următoarea stratigrafie: sub solul vegetal, gros de 0,20 m, conținînd în zona palisadei fărîmituri de arsură roșie, urmează stratul arheologic care în incinta cetății este gros de 0,30—0,40 m; această din urmă depunere suprapune lentila de argilă compactă de culoare verzuie, deasupra căreia atinge o grosime de numai 0,10 m. Sub acest strat, care conține multă arsură roșie sfărîmată, se găsește în apropierea zidului o lentilă de argilă densă de culoare verzuie, lată de aproape 5 m și groasă de 0,40—0,50 m. S-a observat, atît în plan, cît și în profil, că această lentilă este așezată pe o arsură ușoară, de culoare roșie, uneori, iar alteori neagră. Extremitatea sudică a lentilei pare înfiptă în masa de lipitură calcinată a zidului, iar capătul celălalt se pierde ușor spre interior. La circa 2 m de zid, sub lentilă s-a observat arsura unei birne. În sfîrșit, depunerea cu resturi arheologice este așezată pe un sol de culoare cafenie, steril.

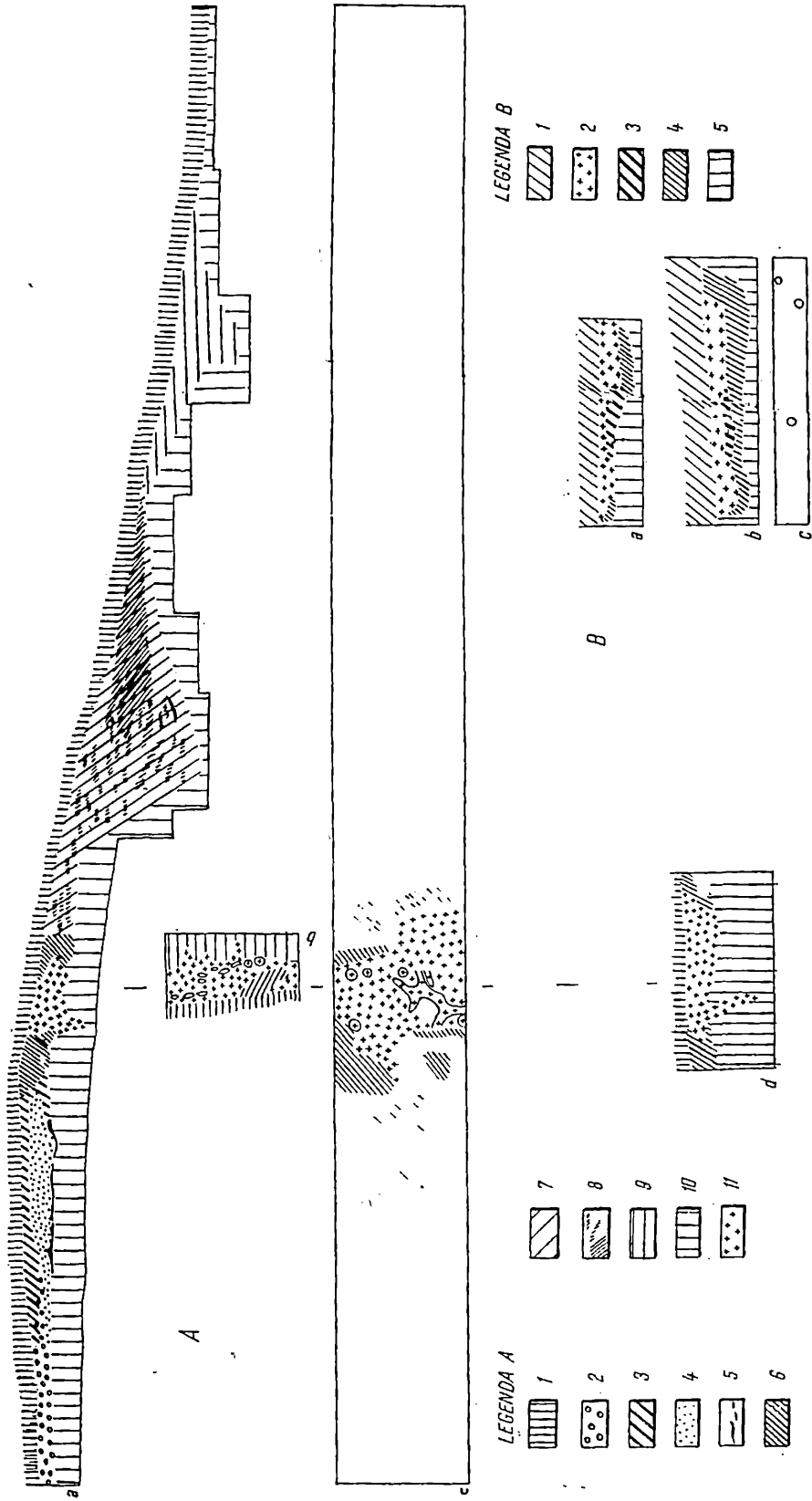


FIG. 2. — a) profilul este al șanțului I; b) profil transversal prin palisadă; c) aspectul în plan al palisadei la -0,65 m; d) profilul vestic al șanțului I în dreptul palisadei. Legenda A: 1, solul vegetal; 2, strat arheologic cu numeroase bucăți de lipitură calcinată la roșu; 4, strat de argilă galben-verzui; 5, urme de arsură neagră; 6, arsură roșie compactă; 7, șanțul I de apărare; 8, dungă de pământ galben; 9, șanțul II de apărare; 10, sol steril; 11, lipitură arsă sfărâmată; II a, b, profilele unor secțiuni de pe latura nordică deranjate în 1967; c, planul secțiunii b, în care se văd urmele de parți. Legenda B: 1, sol vegetal; 2, lipitură arsă, sfărâmată; 3, arsură roșie compactă; 4, arsură neagră; 5, sol steril.

FIG. 2. — a) profilul este al șanțului I; b) profil transversal prin palisadă; c) aspectul în plan al palisadei la -0,65 m; d) profilul vestic al șanțului I în dreptul palisadei. Legenda A: 1, solul vegetal; 2, strat arheologic cu numeroase bucăți de lipitură calcinată la roșu; 4, strat de argilă galben-verzui; 5, urme de arsură neagră; 6, arsură roșie compactă; 7, șanțul I de apărare; 8, dungă de pământ galben; 9, șanțul II de apărare; 10, sol steril; 11, lipitură arsă sfărâmată; II a, b, profilele unor secțiuni de pe latura nordică deranjate în 1967; c, planul secțiunii b, în care se văd urmele de parți. Legenda B: 1, sol vegetal; 2, lipitură arsă, sfărâmată; 3, arsură roșie compactă; 4, arsură neagră; 5, sol steril.

Zona calcinată la roșu aparține palisadei. În cursul săpăturii s-au putut distinge, în profilul transversal două zone calcinate, structural deosebite. Astfel, cele două zone extreme, respectiv spre interiorul și exteriorul cetății, sînt calcinate puternic, cu masă compactă, în timp ce porțiunea cuprinsă între ele conține moloz sfărîmat și uneori bucăți mai mari, provenite din dezagregarea lipiturii calcinate.

În afară de aceasta, în zona dinspre incinta cetății s-au observat urme de pari și bîrne. Parii intrau în stratul steril, după cum arată urmele lor, în care, după putrezire, datorită presiunii s-au umplut cu moloz sfărîmat. Poziția acestor pari (fig. 2, 4, 7) nu indică o anumită ordine în depunerea lor (șir sau distanțe egale între ei). Desigur că pe baza observațiilor prilejuite de o singură secțiune nu se poate explica în mod complet tehnica de construcție a palisadei, mai ales că, așa după cum am menționat mai sus, aceasta din urmă, datorită condițiilor topografice ale terenului, nu este conformă în ceea ce privește dimensiunile.

Vom încerca să reconstituim, cel puțin pentru sectorul de sud-est, tehnica de construcție a palisadei. Așa după cum reiese din planurile executate (fig. 2), la mijloc exista un șir de pari la distanțe nu prea mari unul de altul, între care au fost împletite nuiiele. Grosimea parilor varia între 0,10—0,18 m, iar a nuiielelor nu depășea 0,08 cm. După felul cum se prezintă bucățile de lipitură, este probabil că între pari și nuiielele împletite s-a bătut pămînt ud, fără paie, iar la exterior s-a aplicat o lipitură de pămînt amestecat cu paie. Terenul pe care a fost ridicată palisada nu pare să fi cunoscut o amenajare prealabilă. Dacă lățimea acestui perete poate fi dedusă după cea a grupului de pari și a zonei de lipitură calcinată, care se mai cunoaște uneori, despre înălțimea lui nu putem să ne facem decît o idee aproximativă.

Privit la suprafață, terenul din imediata apropiere a palisadei se prezintă ca o pantă înclinată, care la 8—9 m începe să devină aproape orizontală. În această zonă se observă un sol de nuanță mai închisă, pe care îl explicăm ca provenind din colmatarea unui șanț de apărare (1). Secțiunea noastră a pus în evidență existența și a altui șanț de apărare (2), pe panta înclinată, între palisadă și șanțul care se observă la suprafață. Din punct de vedere stratigrafic, pe pantă, peste șanțul 1, solul vegetal are o grosime de 0,15 m, în timp ce deasupra șanțului 2 atinge grosimea de 0,30 m. Stratul arheologic lipsește în exteriorul cetății. Sub solul vegetal găsim pămîntul de umplură al celor două șanțuri.

Șanțul 1 este situat la 1,20 m depărtare de palisadă, cu profilul în formă de pîlnie larg deschisă; peretele dinspre palisadă are o înclinare de 60°, iar acela opus, exterior, de 20°. Acest șanț a fost săpat într-un strat aluvionar, nisipos-argilos. Adîncimea de la suprafața actuală a solului este de 2,10 m, iar de la nivelul antic corespunzător epocii dacice, de 1,50 m. La partea inferioară este umplut cu un pămînt cafeniu, aproape uniform ca aspect, cu urme de cărbuni și cîteva fragmente ceramice lucrate cu mîna. La partea superioară se constată aceeași umplură conținînd însă în plus intrusiuni de argilă galbenă.

Șanțul 2 se află la aproximativ 2 m depărtare spre exterior de șanțul 1 și este de dimensiuni cu mult mai mici decît primul. Peretele interior al acestui șanț are o poziție verticală, fiind adînc de 0,50 m; fundul este orizontal, lat de 0,50 m, iar latura exterioară înclinată la 45°. Pămîntul de umplură este de culoare

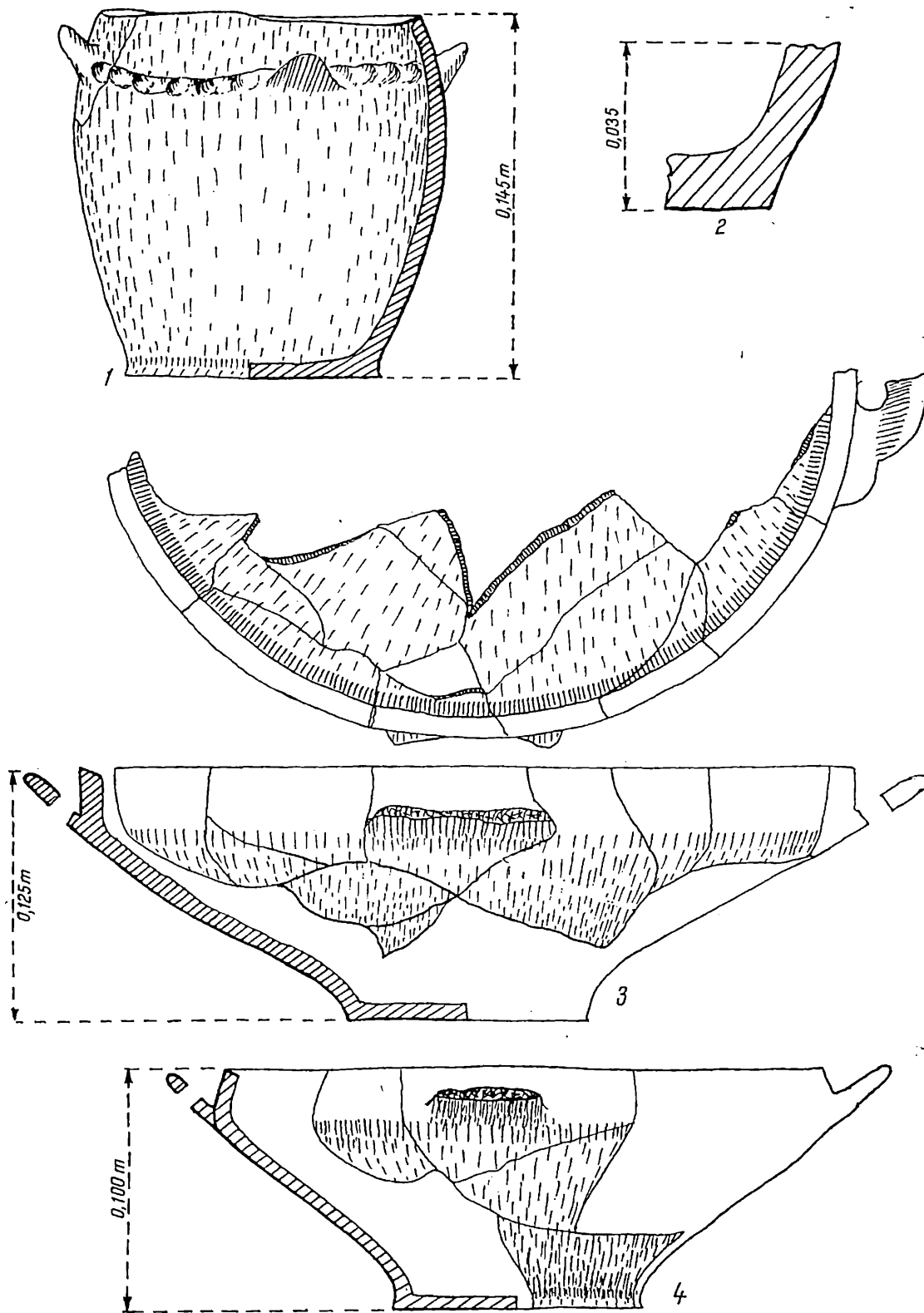


Fig. 3. — Vas borcan de tradiție hallstattiană; 2, profil de fund de la un vas borcan; 3, 4, străchini lucrate cu mina specifice secolelor IV—III î.e.n.

cafenie. Menționăm că acest șanț se găsește de fapt într-o alveolare, la rîndul ei de asemenea artificială, largă de 5 m și adîncă de 0,50 m.

După cum se vede, sondajul nostru pune probleme complexe referitoare la concepția tehnică a sistemului de fortificație de aici ²².

Am arătat mai sus că pe latura de vest și parțial pe aceea de nord-est a cetății s-au făcut arături la mare adîncime pînă aproape de baza palisadei și a stratului arheologic. Am urmărit în zona respectivă dacă se continuă situația din secțiunea noastră. Putem spune că ea se continuă numai parțial. Astfel, în zona de nord-est nu ne putem da seama care din cele două șanțuri de apărare se mai continuă. În schimb aici, unde palisada a fost mai puternică, probabil că au existat și unele locuințe sau amenajări speciale, care au lăsat o masă mai mare de lipitură arsă la roșu, în care se găsesc multe fragmente ceramice, un vas întreg și altele întregibile, purtînd și ele urmele recalcinării.

Deoarece condițiile nu ne-au permis să deschidem și alte secțiuni, am executat în zona de nord-est două taluzări în brazdele mai largi ale plugului de terasat. Profilul A—B (fig. 2/5) ne arată că palisada a avut o lățime de 3,30 m. Profilul A'B' (fig. 2/6) ne indică o lățime de aproape 4 m. În stratul de sub palisadă s-au observat urmele unor pari cu diametrul de circa 0,12—0,15 m dispuși, se pare de data aceasta, pe două rînduri. Se observă și din aceste profile că terenul de la baza palisadei n-a fost amenajat înainte de construirea ei. Construcția lemnoasă în această parte era mult mai amplă, fapt dovedit de imensa cantitate de lipitură calcinată, precum și calcinarea solului viu. Tot în acest sector s-au găsit bucăți mari de pămînt bătut între nuiete. Amintim că în apropierea profilului A'B' s-a găsit și un vas întreg (fig. 3/1).

Materialul ceramic, descoperit cu ocazia cercetărilor noastre, este în majoritate de factură locală și într-o mică măsură de import. La ceramica de factură locală putem deosebi, din punct de vedere al compoziției pastei, două categorii. Din prima categorie fac parte vasele din pastă grosieră, cu aspect poros, datorită marii cantități de cioburi pisate, de culoare brună-cenușie, iar cele care au suferit recalcinarea din zona palisadei, au culoarea roșie-gălbuie. Pasta aceasta caracterizează vasele borcan cu pereții arcuiți decorate cu brîu alveolat, precum și cămile. Cea de-a doua categorie se deosebește printr-o pastă cu mai puține cioburi pisate, dar cu nisip mărunt, folosit ca degresant, de o tehnică superioară. Din această grupă fac parte unele vase mari și străchinile. Culoarea lor este cenușie închisă, uneori neagră, avînd și un lustru exterior. Cînd această categorie ceramică a fost recalcinată a primit un aspect făinos. În sfîrșit, o categorie aparte o formează ceramica de import lucrată la roată reprezentată prin amfore elenistice, de culoare roșie gălbuie, care s-a găsit pînă acum în cantitate mică.

Borcanele au pereții arcuiți, cu brîu alveolar și torți în formă de aripioare (fig. 3, 1 și fig. 4, 1—4, 6—11) amintind aspectul Ferigile ²³ și Bîrsești ²⁴.

Străchinile (fig. 3, 3,4) au buza dreaptă uneori puțin aplecată spre interior, cu patru proeminențe dispuse în cruce, două dintre ele fiind perforate și consolidate cu un mic pînten la baza inelului torții. Această categorie de vase permite

²² C. Solomon, *op. cit.*, p. 34—39. Autorul care a executat o secțiune în apropierea celei făcute de noi nu a prezentat profile.

²³ Al. Vulpe, *Necropola hallstattiană de la Ferigile*.

Monografie arheologică, Edit. Academiei, 1967, pl. XII, fig. 23.

²⁴ S. Morintz, *Săpăturile de la Bîrsești-Vrancea*, în *Material*, V, p. 357, fig. 2/2.

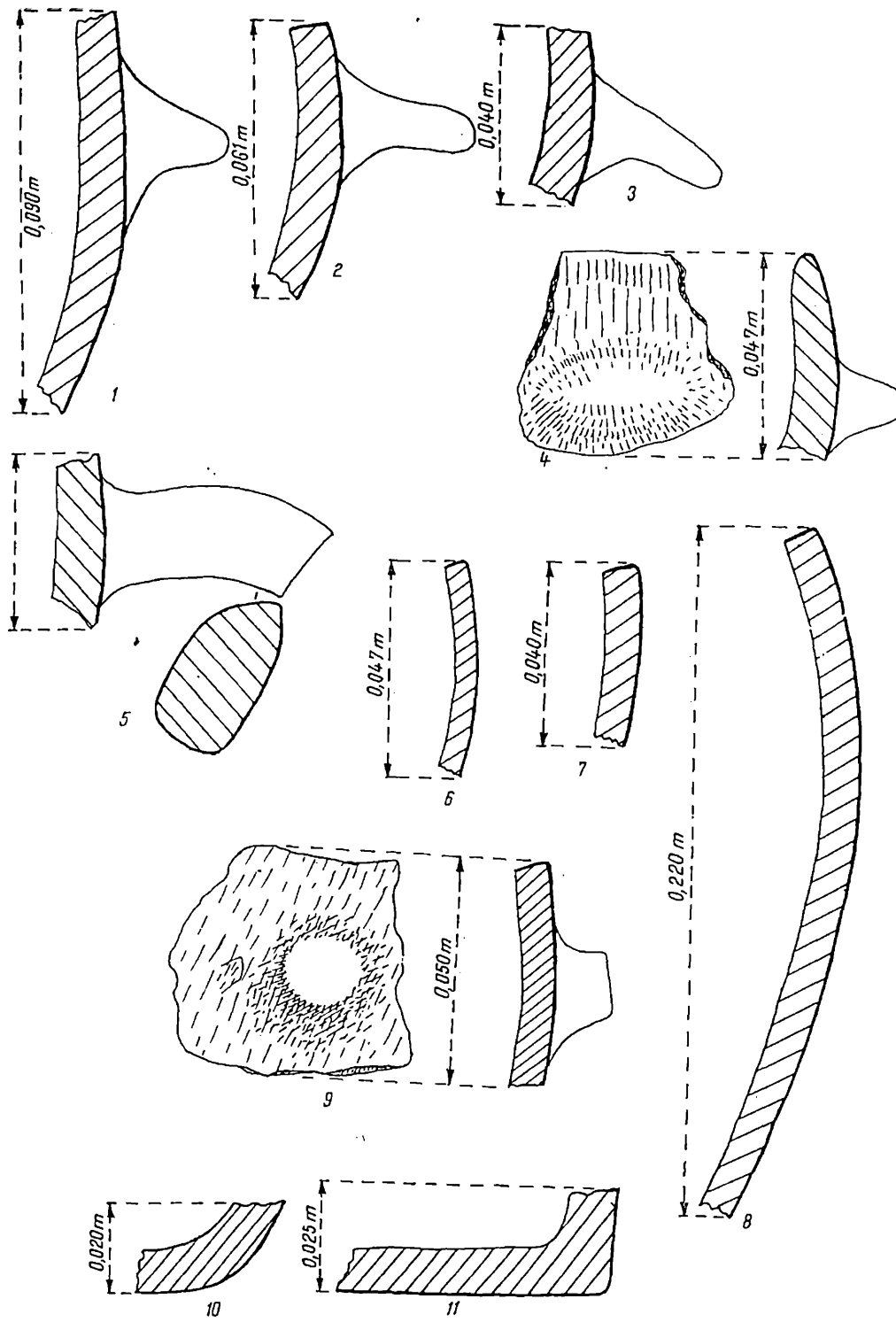


Fig. 4. 1—4, 6—11, fragmente de vase borcan ; 5, fragment de amorfă elenistică.

sincronizarea cetății de la Brăhășești cu aceea corespunzătoare depunerii II₁ de la Poiana caracterizată acolo prin lipsa totală a ceramicii lucrate la roată²⁵.

În ceea ce privește cetatea de la Brăhășești, situată la una din porțile de intrare în Podișul Central Moldovenesc, trebuie să amintim că cercetările din ultimele două decenii au scos la lumină o lume getică în plin avânt, care, în peri-

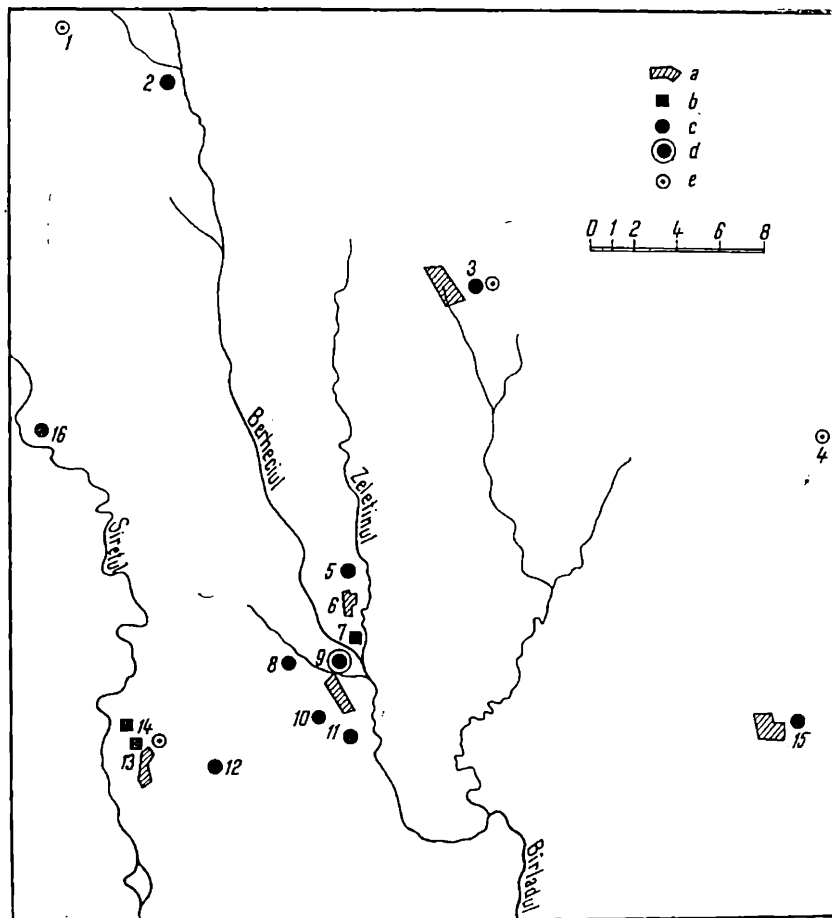


Fig. 5. — Hartă cu așezările getice din secolele IV—III î.e.n. din această parte a Moldovei: 1, Găiceana-Unguri; 2, Bodeasca; 3, Căbești; 4, Obârșeni; 5, Budăi; 6, Cosițeni; 7, Cetățuia; 8, Chilii; 9, Brăhășești; 10, Piriul Hanului; 11, Gropile Tătăraști; 12, Diaconi; 13, Poiana; 14, Domnești; 15, Cerțești; 16, Sișcani. a, așezări omenesti actuale; b, cetăți secolele IV—III î.e.n.; c, așezări dacice din secolele IV—III î.e.n.; d, așezări dacice din secolele III—II î.e.n.; e, localități unde s-au descoperit monede histriene.

oada secolelor IV—III î.e.n., ocupa o arie foarte largă și avea o structură etnică unitară. Fondul hallstattian din Moldova era încă puternic, deși relațiile negustorilor din lumea coloniilor grecești din Dobrogea pătrunseseră mult spre nord²⁶.

²⁵ R. Vulpe, A. Nițu și colaboratori, *Activitatea șantierului arheologic Potana-Tecuci, 1950*, în *SCIV*, II, 1, 1951, p. 180; idem, *La civilisation dace et ses problèmes à la lumière des dernières fouilles de Potana en Basse*

Moldavie, în *Dacia*, N.S., I, 1957, p. 156.

²⁶ C. Buzdugan, *O nouă așezare getică din bazinul Zeletinului*, Comunicare la a IV-a Sesiune de comunicări științifice a muzeelor, 5—7 februarie 1968.

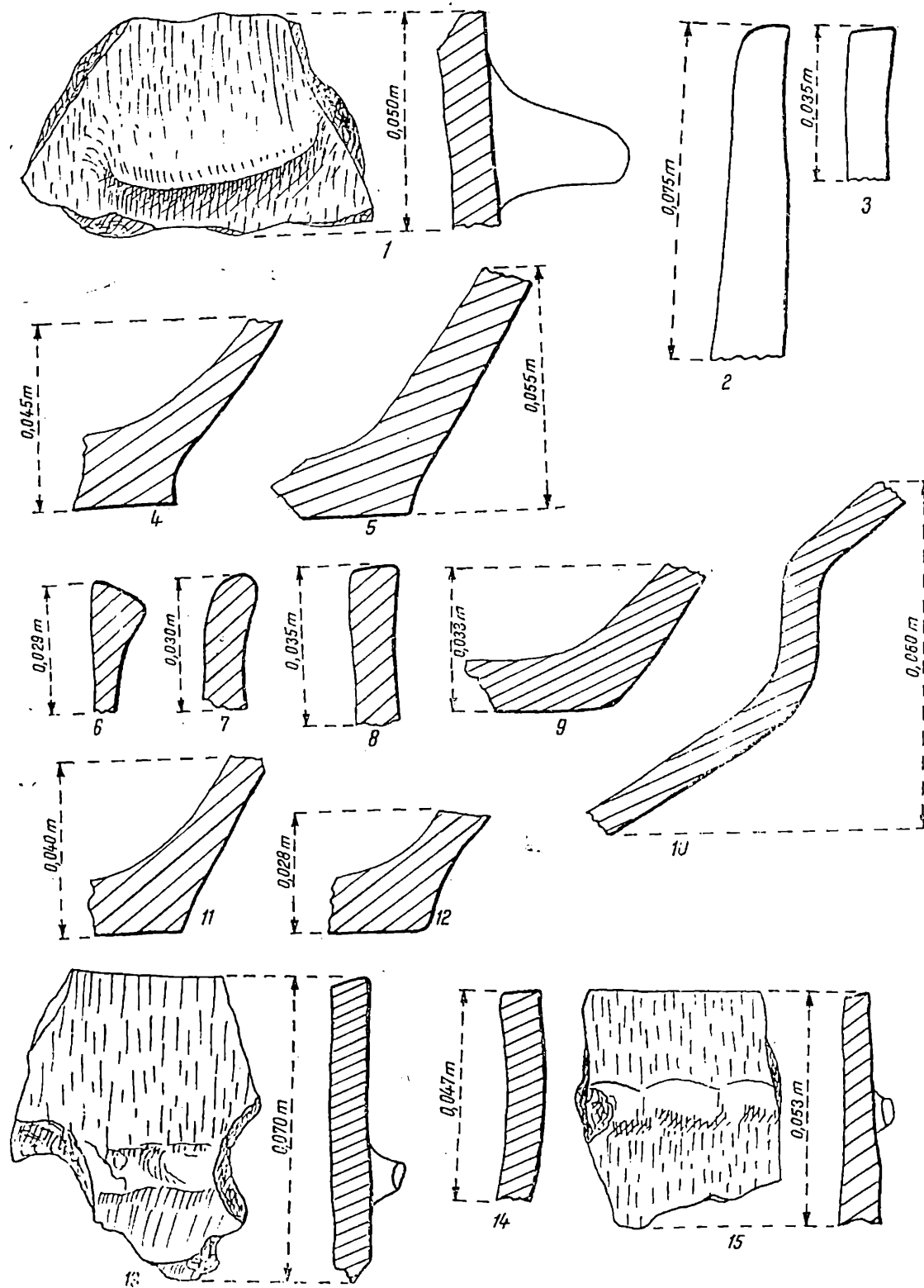


Fig. 6. — Materiale din așezările contemporane cu cetatea descoperite pe teritoriul comunei Brăhășești :
1, 4, Pirlul Hanului; 2, 3, 5, 9, 10, 13—15, Gropile Tătăraști; 6—8, 11, 12, Budăi.

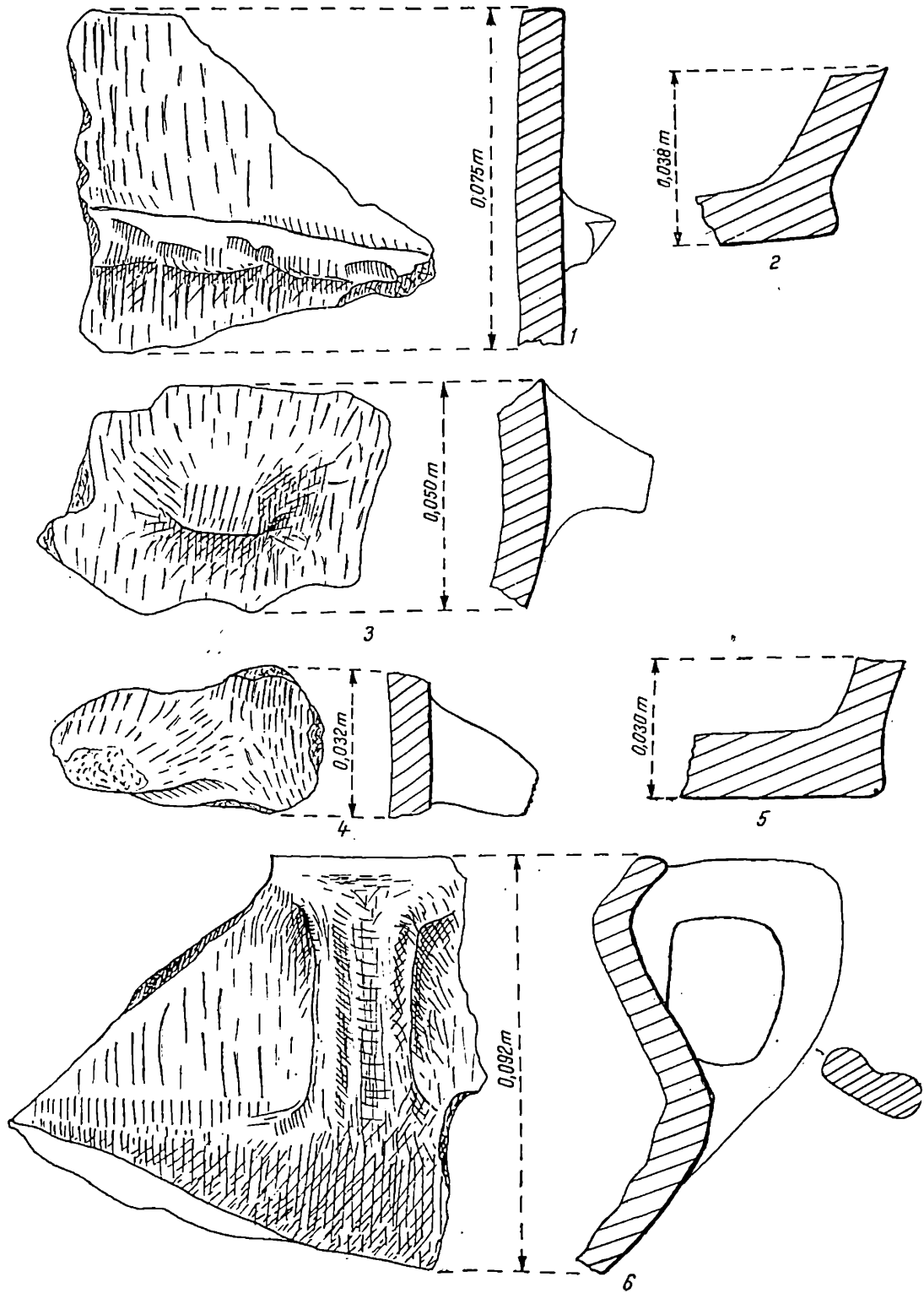


Fig. 7. — Materiale din așezările contemporane cu cetatea descoperite pe teritoriul comunei Brăhășești: 1, 3, Gropile Tătăraști; 4, 5, Budăi; 2, 6, lângă școala nouă.

Acum se trece în multe părți ale oicumenei getice la o viață oppidană²⁷. Formele Latène-ului își arătasera germeii în zona Dunării la Alexandria, în secolul al V-lea î.e.n. și veneau dinspre lumea ilirilor²⁸. În Dobrogea abia mai târziu se trece la folosirea roții olarului, încât situația de acolo și din Cîmpia Dunării²⁹ nu este prea diferită de cea din sudul Moldovei, la Poiana, unde materialul arheologic identic cu cel de la Brăhășești este datat cu monede histriene, amfore tasiene și ștampile specifice în secolul al IV-lea și al III-lea î.e.n.³⁰.

Așezări geto-dacice din această perioadă s-au mai semnalat în ultimul timp la București³¹, Nuntași în Dobrogea³², Bălteni³³, Brăilița³⁴, în Moldova la Poieniști³⁵, Vaslui³⁶, Stîncești-Botoșani³⁷ și Vinători, jud. Galați³⁸. Totuși prezența acestei fortificații getice de aici, nu departe de Poiana, ea însăși un *oppidum* puternic, se poate explica privind harta cu cetățile și așezările (fig. 5) contemporane aceleia de la Brăhășești, identificate de colectivul de la Poiana, la Domnești, Sișcani, Diaconi, Brăhășești-Chilii și Bodeasca³⁹, precum și acelea descoperite de noi în raza comunei Brăhășești și la Cerțești. Pe teritoriul comunei Brăhășești am mai semnalat încă trei așezări din secolele IV—III î.e.n. la punctul „Budăi” (fig. 6/6, 7, 8, 11, 12 și fig. 7/4, 5) la circa 1 km nord de satul Cosițeni; la „Pîriul Hanului” (fig. 6, 1, 4) și la „Gropile Tătărăști”, la 1 km sud de comună în bazinul Berheciului (fig. 6/2, 3, 5, 9, 10, 13, 14, 15). O caracteristică topografică comună acestor trei așezări este că ele se găsesc pe promontorii dominante, situate în apropierea unor izvoare. O altă așezare din secolele III—II î.e.n. am identificat-o în partea de nord a vetrei comunei, pe dreapta pîriului Boului. Așezarea a fost depistată prin apariția unor bordeie în taluzul șanțului șoselei care duce la Consiliul comunal. Ea se întinde pînă la sud de școală, unde suprapune o așezare hallstattiană și este suprapusă de una din secolul al IV-lea e.n. (fig. 7/4, 5).

După cum cunoaștem din rezultatele cercetărilor prof. N. Zaharia, prof. univ. M. Petrescu-Dîmbovița și prof. Emilia Zaharia⁴⁰, privind Moldova centrală și de nord, întregul grup de așezări cunoscute pînă acum (vezi fig. 5), grupate aproximativ la limita Cîmpiei române⁴¹, trebuie legat mai mult de centrul Moldovei. Această observație ne obligă să atribuim cetatea unui

²⁷ D. Berciu, *Zorile istoriei în Carpați și la Dunăre*, Edit. științifică, București, 1966, p. 284.

²⁸ Emil Condurachi, *Apariția ceramicii Latène la Dunărea de jos*, în *SCIV*, XVI, 1, 1965, p. 45.

²⁹ G. Simion, G. Cantacuzino, *Cercetările arheologice de la Telița în Materiale*, VIII, p. 381; B. Mitrea, C. Preda, N. Angelescu, *Șantierul Satu-Nou. Necropola geto-dacică*, în *Materiale*, VIII, p. 371.

³⁰ R. Vuple, în *Istoria României*, I, 1960, p. 230.

³¹ Vl. Zirra, Gh. Cazimir, *Unele rezultate ale cercetărilor arheologice de pe cîmpul Boja, cartierul Militari*, în *Cercetări arheologice în București*, 1963, p. 51.

³² A. Rădulescu, *Noi mărturii arheologice din epoca elenistică la Nuntași*, în *SCIV*, XII, 2, 1961, p. 387—391.

³³ I. T. Dragomir, *Săpături arheologice întreprinse la Bălteni*, în *Materiale*, VIII, p. 17.

³⁴ Informație de la F. Anastasiu și N. Harțușche, de la Muzeul de istorie Brăila, cărora le mulțumim și pe această cale.

³⁵ R. Vulpe, *Săpăturile de la Poieniști*, în *Materiale*, I, p. 276, fig. 270.

³⁶ Al. Andronic, E. Neamțu, F. Banu, *Săpăturile de salvare de la Vaslui*, în *Materiale*, VIII, p. 991—992.

³⁷ A. Nițu și N. Zaharia, *Cetatea getică de la Stîncești-Botoșani*, în *SCIV*, V, 3—4, 1954, p. 333—334; Adrian Florescu și Simeon Rață, *Complexul de cetăți traco-getice (sec. VI—III î.e.n.) de la Stîncești-Botoșani*, în *Studii și materiale*, Suceava, I, 1969, p. 9—18.

³⁸ I. T. Dragomir, *Descoperiri arheologice pe actualul teritoriu al Galațului din cele mai vechi timpuri și pînă la întemeierea orașului*, în *Danubius*, I, 1967, p. 183, fig. 4/1—4.

³⁹ *SCIV*, III, 1952, p. 210—218.

⁴⁰ N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmbovița și Em. Zaharia, *Așezări din Moldova de la paleolitic pînă în sec. al XVIII-lea*, București, 1970, p. 51, n. 219.

⁴¹ V. Mihăilescu, *Dealurile și cîmpiile României*, Edit. științifică, 1966, p. 304; Al. Obreja, *Zona de subsidență Tecuci*, în *Analele științifice ale Universității „Al. I. Cuza”*, secția II, an. II, Iași, 1956, p. 364, unde autorul extinde mai spre nord limita cîmpiei române.

aspect cultural caracteristic printr-o anumită întârziere a adoptării roții olarului cunoscut pînă acum în săpăturile de la Poiana, spre deosebire de aspectul ilustrat de inventarul necropolelor de la Murighiol, Telița, Satul Nou și Brăhășești, care indică un stadiu mai înaintat, spre Latène-ul clasic ⁴².

Dar nu este suficient să ne oprim numai asupra densității așezărilor din această parte a Moldovei, ci pornind de aici să ne dăm seama că această zonă era dezvoltată și din alt punct de vedere. Prezența produselor grecești și mai ales a cetăților, atît acelea de pe malul Siretului, cît și aceea de la Brăhășești, denotă totodată un stadiu de organizare social-politică avansat și un potențial economic ridicat la geto-dacii din această parte a Moldovei. În sensul acestui stadiu evoluat, pe plan social-economic, pledează, în afară de produsele grecești, și prezența monedelor histriene documentate în zona la care ne referim, cu acelea de la Poiana, Găiceana-Unguri, Căbești și Obîrșeni, pe stînga Bîrladului ⁴³. Toate acestea sînt indicii că geto-dacii din sudul Moldovei intraseră deja în contact cu elementele civilizației grecești, contact care va avea drept consecință accelerarea procesului de restructurare socială.

Lumea geților din Cimpia Dunării, ca și a acelor din sudul Moldovei, aveau de făcut față la mijlocul secolului al IV-lea î.e.n. unor pericole mari din afară care s-au abătut atunci, cum a fost invazia sciților și mai pe urmă a macedonenilor ⁴⁴. Apariția cetății de la Brăhășești credem că trebuie pusă în legătură cu pericolul scitic. Dacă dispariția sa a fost cauzată de acest din urmă factor sau poate în alte împrejurări rămîne ca cercetările viitoare să o precizeze.

Importanța pe care o prezintă cetatea getică de la Brăhășești impune continuarea cercetărilor, cu toată distrugerea produsă de lucrările agricole.

M. BRUDIU și P. PĂLTĂNEA

LA FORTERESSE GÉTO-DACIQUE DE BRĂHĂȘEȘTI (DÉP. DE GALAȚI)

R É S U M É

A la suite des nouvelles recherches à la citadelle de terre de Brăhășești, département de Galați, faites pendant l'automne de 1967, les auteurs changent l'appartenance de cette citadelle, qui jusqu'ici avait été attribuée à Étienne le Grand. Les arguments avancés par les auteurs sont tout d'abord l'absence totale des matériaux archéologiques féodaux, ainsi que la monnaie d'une preuve documentaire précise.

Les recherches archéologiques antérieures, exécutées par C. Solomon, n'ont pas apporté des preuves pour l'attribuer à l'époque féodale, cela se faisant en se basant sur un document qui mentionne seulement la vallée de Berheci.

Voilà pourquoi dans l'historiographie roumaine ont existé deux opinions : l'une que place la citadelle dans l'époque de l'Étienne le Grand et l'autre qui n'admet pas cette datation à cause de l'absence de témoignages documentaires.

⁴² R. Vulpe în *Istoria României*, I, p. 230.

⁴³ B. Mitrea, *Sur les monnaies des cités pontiques*,

découvertes sur le territoire des populations locales, în *SICI* III, p. 83 și urm; C. Buzdugan, *loc. cit.*

⁴⁴ R. Vulpe în *Istoria României*, I, p. 227.

Notre présent article cherche à démontrer que la citadelle date des IV^e — III^e siècles av. n. è. Un sondage fait sur la côté méridional a mis en évidence l'existence de deux tranchées de défense et d'une forte palissade qui a été incendiée. La palissade a été édiflée en pilotis et en branchages entrelacés, autour desquels on a amassé la terre mêlée avec de la paille.

Dans le reste de cette palissade on a trouvé plusieurs fragments céramiques, qui peuvent être rassemblés de manière à reconstituer les vases respectifs, spécifiques à cette époque, et même une pièce entière.

Il est probable que sur quelques portions du côté intérieur a existé un contrefort en terre. En général, les traces de la palissade n'étant pas uniformes au point de vue de leur masse, on doit supposer qu'elle a eu des dimensions variables, en fonctions de la topographie du lieu, ce qui a imprimé à l'enceinte une forme irrégulière.

La construction de cette citadelle est justifiée par la densité des agglomérations rurales gétiqes de cette zone et par les nombreuses incursions scythiques connues dans le temps.

La suite des recherches apportera des nouvelles informations en ce qui concerne la connaissance de la société gétiqes aux IV^e — III^e siècles av.n.è.

LÉGENDE LES FIGURES

Fig. 1. — Plan de la citadelle en terre de Brăhășești : 1, zone de la palissade à enduit de terre glaise calciné ; 2, zone de la palissade à enduit non calciné ; 3, fossé I ; 4, fossé II ; 5, traces d'argile verdâtre dans les labours ; 6, section 6-a 1967 ; 7, lieu des sections pratiquées sur le côté nord.

Fig. 2. — I. a) Profil est de la tranchée I ; b) coupe transversale à travers la palissade ; c) aspect du plan de la palissade à 0,65 m ; d) profil ouest de la tranchée II, face à la palissade. Légende de A : 1, sol végétal ; 2, couche archéologique ; 3, couche archéologique renfermant de nombreux morceaux d'enduit calciné « au rouge » ; 4, couche d'argile jaune verdâtre ; 5, traces de brûlure noire ; 6, brûlure rouge compacte ; 7, fossé de défense I ; 8, bandes de terre jaune ; 9, fossé de défense II ; 10, sol stérile ; 11, enduit brûlé pulvérisé ; II, a, b, profils de sections pratiquées sur le côté nord et bouleversées en 1967 ; c, plan de la section b, montrant les traces de pieux. Légende B : 1, sol végétal ; 2, enduit brûlé, pulvérisé ; 3, brûlure rouge compacte ; 4, brûlure noire ; 5, sol stérile.

Fig. 3. — 1, vase-bocal de tradition hallstattiene ; 2, profil de la base d'un vase-bocal ; 3, 4, écuelles faites à la main, spécifiques pour les IV^e—III^e siècles av. n.è.

Fig. 4. — 1—4, 6—11, fragments de vases-bocaux ; 5, fragment d'amphore hellénistique.

Fig. 5. — Carte des établissements gétiqes des IV^e—III^e siècles av.n.è., identifiés dans cette partie de la Moldavie : 1, Găiceana-Unguri ; 2, Bodeasca ; 3, Căbești ; 4, Obârșeni ; 5, Budăi ; 6, Cosîteni ; 7, Cetățuia ; 8, Chilia ; 9, Brăhășești ; 10, Pirăul Hanului ; 11, Gropile Tătărăști ; 12, Diaconi ; 13, Poiana ; 14, Domnești ; 15, Certești ; 16, Șișcani. a, agglomérations actuelles ; b, citadelles des IV^e—III^e siècles av.n.è. ; c, établissements daciques des IV^e—III^e siècles av.n.è. ; d, établissements daciques des III^e—II^e siècles av.n.è. ; e, localités où l'on a découvert des monnaies d'Histria.

Fig. 6. — Matériaux provenant d'établissements contemporains de la citadelle, découverts sur le territoire de la commune de Brăhășești : 1, 4, Pirăul Hanului ; 2, 3, 9, 10, 13—15, Gropile Tătărăști ; 6—8, 11, 12, Budăi.

Fig. 7. — Matériaux provenant d'établissements contemporains de la citadelle, découverts sur le territoire de la commune de Brăhășești : 1, 3, Gropile Tătărăști ; 4, 5, Budăi ; 2, 6, près de la nouvelle école.